

Bibó István évzáró beszéde Elhangzott 2006. június 16-án

Kedves szülők, kedves vendégek, tanárok, barátaink, és főleg: kedves diákok!

Ma szeretnék egy sokak szerint elavult, mások szerint gyakran kisajátított, de mindenképpen elkoptatott fogalmat egy kicsit kifényesíteni a számotokra. Ugyanezt megtettem három évvel ezelőtt, az akkori végzősök ballagásakor; de ők már elballagtak, és azt gondolom, a többieknek, mindenkinek, nektek is fontos ez a fogalom, még ha nem gondoltok is rá. Az érdekes az, hogy akiknek igazán fontos, gyakran védekeznek úgy az elkoptatása és lejáratása ellen, hogy szemérmesen hallgatnak róla. Most tegyük félre ezt a hallgatást és legyen szó a hazaszeretetről.

2003-ban meghívó érkezett hozzánk Erdélyből, Sylvester János szülőhelyéről, Szinérváraljáról, ahol akkor tartották Sylvester születésének 500. évfordulós ünnepségét. A meghívó hátoldalára szép idézet került: Sylvester János megemlékezése - valószínűleg eredetileg latin szövegből magyarra fordítva - szülővárosáról. Arról beszél, mennyire szereti és nem szégyelli szülőhelyét. (Ezt valószínűleg azért is hangsúlyozza, mert külföldi tanulmányai idején, az egyetemeken humanista közegében saját vezetéknévű az akkori szokástól eltérően nem a szülővárosának, a latin nyelvű közegben furcsa hangzású Szinérváraljának, hanem az azt környező Erdővidéknek latinra könnyen lefordítható nevét választotta.) Az idézet így hangzik:

"...itt láttam meg én a napfény első sugarait, s teljes valómmal neki tartozom; mi Sinyirváraljának hívjuk, melyet azon valóságnál fogva, hogy hét halom alatt fekszik, görög szóösszetétellel Heptoro Polissnak, Héthegeyű Városnak lehetett volna nevezni. Ennek a különben oly édes szülőföldnek a nevét annál kevésbé használhatom írásban, mert oly érdekes. De nem is szégyenkezem szülőföldem miatt, amely nem épp alacsony, s ha nem is tudnék méltó díszére válni, ő mégsem válhat szégyenemre..."

Eddig az idézet. Gondolati tartalmát azért tartom fontosnak, mert jól mutatja, hogy a hazaszeretet 500 évvel ezelőtt is a szülőföld iránti szeretettel kezdődött, abban gyökerezett; s noha tartalma és formája azóta sokat módosult, lényege nem változott. Nem árt tehát tudatosítani magatokban, hogy azóta is, ma is a gyerekkori környezet, a kamaszként és fiataloként egyre távoluló körökben megismert **szülőföld** a hazához való viszony alapja: a napfény első sugarai és a halmok és hegyek a város körül. Erre rakódik rá a hazai történelem, irodalom, művészet, földrajz megismerése, s nagy baj, ha ezek csak tantárgyak maradnak az életetekben.

De ha már a tantárgyaknál vagyunk: 200 évvel Sylvester János után írta le valaki (az érettségizőknek tudni illik, hogy kicsoda) ezt a mondatot: *"Úgy szeretem Rodostót, hogy már el nem feledhetem Zágont."*

Ő volt a

honvágynak

, a szülőföldhöz való fájdalmas, számûzötti kötődésnek az első nagy írója a magyar irodalomban. Lehet, hogy nektek fogalmatok sincs még a honvágyról, de kívánom, hogy legyen; akár saját tapasztalatból, vagy legalább mások megértése útján. Nagyon meggazdagodik belsőleg az, aki átéli, hogy mi a honvágy.

A hazát azonban nemcsak táj és történelem alkotja, hanem **emberek**, élő emberek is. Ennek a ténynek a tudatossá válása a másik legfontosabb összetevője annak, amit hazaszeretnek

érdemes nevezni. A társunk, szerelmünk, a szüleink és gyerekeink, a barátaink, munkatársaink és polgártársaink; azok, akik itthagynak bennünket és ezáltal történelemmé válnak, s azok is, akiket nekünk kell itthagynunk, hogy történelemmé váljunk számukra. Hadd idézzem erről Székely Magda versét. A címe az, hogy

EGY RÉGI BUDAI SÍRKÖRE.

*Mert megadatott itt nyugodnia,
Itt nyugszik most Pészáh, Péter fia.
Néhány barátom volt, míg állt a házam,
S szebb volt az ősz, mint más provinciában.*

Egy sírköre talán nem is muszáj többet írni. Földi életünk tartalma valóban ennyi: egy táj, amelyhez kötöttünk, s az emberek, akikhez kötöttünk. De van itt egy feszítő kérdés: időszerű-e még, hogy ebből az érzésből hazaszeretet legyen? Egyfelől sok üres szónoklatot hallunk manapság a hazáról és a hazaszeretetről, amelyek ha elég üresek és patetikusak, akkor megfelelően taszítóak is; másfelől sokan mondják: ma, az olyan nemzetek feletti integrációk korában, mint az Európai Unió, hogy túl kellene lennünk már ezeken a problémákon és nem foglalkozni velük. S hozzájöhet még az is, hogy ha van iskolaundor, akkor lehet hazaundor is. Van, amikor az embernek elege van a saját családjából, a saját osztályából, iskolájából, pártjából, egyházából, elege van a hazájából. Gondoljatok arra, történelme során Magyarország hány neves és névtelen fiával bánt méltatlanul: emigrációba kényszerítette, mint Kossuthot vagy Bartókot vagy kétszázötvenezer magyart 1956 után; korai infarktushoz juttatta őket, mint az én apámat vagy bármelyikünk családjának bármelyik tagját; igazságtalan ítéleteket hozott fölöttük, félretette, elhallgattatta, agyonhallgatta, lehallgatta őket. stb. Mit lehet erre mondani? Talán azt, amit az emigrációba kényszerült, honvágytól gyötört, megkeseredett Márai Sándor:

Nevelhetünk-e valakit hazaszeretetre? Mintha azt mondanám: „Korbáccsal és szöges ostorral kényszerítlek, hogy szeresd önmagadat.” A haza nemcsak föld és hegy, halott hősök, anyanyelv, őseink csontjai a temetőkben, kenyér és táj, nem. A haza te vagy, szöröstül-bőröstül, testi és lelki mivoltodban: ő szült, ő temet el, őt éled és fejezed ki, mind a nyomorult, nagyszerű, lángoló és unalmas pillanatokban, melyek összessége életed alkotja. S életed a haza életének egy pillanata is.

Hazaszeretetre nem tudlak megtanítani: örült az, ki önmagát tagadja. Hazád a történelmi méreteken megnagyított és időtlenített személyiség. A haza végzet, személyesen is. Nem fontos, „szereted”-e vagy sem. Egyek vagytok. De úgy látom és tapasztalom, hogy te - szóval, ünnepélyesen, írásban és a dobogókon - inkább az államszeretetről teszel bizonyosságot és hitvallást. A hazától ugyanis nem lehet várni semmi. A haza nem ad érdemrendet, sem állást, sem zsíros kenyeret. A haza csak van. De az állam ad finom stallumot, csecse fityegőket szalonkabátodra, prima koncot, ha ügyesen szolgálod, ha füstölővel jársz körülötte, ha - férfiasan, kidüllesztett mellel - megvallod a világ előtt, hogy te szereted az államot, akkor is, ha kerékbe törnek. Általában nem törik ezért kerékbe az embert. Éppen ezért, minden államszeretet gyanús. Aki az államot szereti, egy érdeket szeret. Aki a hazát szereti, egy végzetet szeret. Gondolj erre, mikor hörögsz a dobogókon és a melledet vered.

Mindegy, kik beszélnek hazád nevében? Mindegy az is, mit mondanak azok, akik jogosultnak

hiszik magukat, a haza nevében beszélni?

Te hallgass hazádra...

Eddig az idézet és szerintem igaza van annak, aki írta. Nem lehet kitérni; a hazához való viszony kérdése bizony időszerű és az is fog maradni minden ép lelkű ember számára. Mert nem a hazának jó, ha szeretjük, hanem nekünk jó, ha van hazánk, amire - vagy: **akire?** - hallgathatunk. Ha valaki ki akar térni a haza valóságának tudomásulvétele elől, és sikerül az életéből kiiktatni ezt a viszonyt, az nem haladás, nem fejlődés, nem eredmény, nem siker, hanem betegségtünet. S nagyon szeretném, ha Ti személy szerint, egyenként is egészségesen, egy igazi, erőt adó haza-élmény birtokában járnátok be Európát és a világot, ahogy Sylvester János, és életetek során nem a szomorú és keserű haza-hiányt kellene átélnetek, mint Mikes Kelemennek vagy Márainak. És remélem azt is, hogy ebbe a haza-viszonyba a maga helyén mindnyájatok életében beletartozik majd az a hat év is, amelyet itt az iskolában különböző küzdelmekkel eltöltötök. Küzdelmek önmagatokkal, egymással, tanárokkal, tananyaggal, és remélem, a hittel és Istennel is.

Most az évet bezárjuk. Pihenjete sokat és jól, hogy ősszel folytathassuk küzdelmeinket.